

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1900. Andra Kammaren. N:o 4.

Onsdagen 24 januari.

Kl. 12 middagen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *D. G. Restadius* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

med förslag till förordning om frilager m. m.;

om ändrad lydelse af § 38 i förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 24 maj 1895;

angående ändring af gällande bestämmelser i afseende å mått och vikt;

angående optionsrätt till arrendet af förra hospitalshemmanet $\frac{1}{2}$ mantal Follinge n:o 2 jemte Fallsberg, en utjord, i Östergötlands län;

angående försäljning af en till förra militiebostället 1 mantal Rågsjö n:is 2 och 3 Bengts- och Larsagård i Jönköpings län hörande lägenhet;

angående försäljning af en till kronohemmanen $\frac{1}{4}$ mantal Libbetomta n:o 1 och 2 mantal Hallsta n:is 1 och 2 i Södermanlands län hörande lägenhet;

angående försäljning af tre till förra hospitalslägenheten Sättran i Östergötlands län hörande lägenheter;

angående Marma skogsskolas förflyttning från Tierps kronopark till Grönsinka kronopark m. m.;

angående försäljning af vissa delar af förra hospitalshemmanet $\frac{1}{2}$ mantal Dufvedal n:o 1 i Östergötlands län;

angående försäljning af åtskilliga till indragna militieboställen i Östergötlands län hörande lägenheter;

Andra Kammarens Prot. 1900. N:o 4.

angående försäljning af tre till förra militiebostället 1 mantal Öfra Leberg n:o 6 Bossgård i Östergötlands län hörande lägenheter; angående upplåtelse åt enskilde af ett invid Bastuträskis jernvägsstation beläget område af kronoparken Brännheden i Norsjö socken af Vesterbottens län;

angående ändrad ordning för upptagande i riksstaten af inkomstiteln beviljning af fast egendom samt af inkomst;

om anordnande å kronodomänen Restad i Elfsborgs län af en asyl för sinnessjuka;

angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar; samt

Kongl. Maj:ts proposition i fråga om användande af anvisadt belopp för utrotande af den s. k. trädgårdsnunnan inom Kalmar och Blekinge län; äfvensom

Kongl. Maj:ts skrifvelse om förordnande af en statsrådsledamot att utöfva den befattning med riksdagsärenden, som enligt § 46 af riksdagsordningen tillkommer en ledamot af statsrådet.

Samtliga dessa kongl. propositioner äfvensom den kongl. skrifvelsen bordlades.

§ 3.

Föredrogs för remiss till vederbörligt utskott Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Dervid anförde:

Herr Lundell: Såsom en röd tråd genomgår den framlagda statsverkspropositionen frågor om dyrtidstillägg och ökade anslag på nästan alla områden.

Ikke minst gäller detta fjerde hufvudtiteln. Der talas om nödvändigheten af ökade aflöningar, ökade anslag för värfning samt för remontering af hästar, hvilka numera icke anses kunna uppköpas för mindre belopp än 1,000 kronor eller så omkring för treåriga hästar.

Men på ett närliggande område, nemligen i fråga om ersättning till rust- och rotehållarne, tyckes Kongl. Maj:t — att döma af bestämmelserna i kongl. kungörelsen af den 27 oktober sistlidne år — alldeles icke veta om, att det är dyrare tider.

Redan vid urtima riksdagen 1892 yttrades med anledning af bestämmelsen, att rust- och rotehållarne fortfarande skulle utgöra en del af sina prestationer till armén, många betänkligheter om den ogynnsamma ställning, i hvilken rust- och rotehållarne skulle komma till följd af dessa prestationers utgörande och de ökade anspråken på dem. Men Riksdagen lofvade goda garantier för att en opartisk värdering af kostnaden för dessa prestationer skulle uppgöras, och rust- och rotehållarne fäste dervid stora förhoppningar. Man ville

hafva en sådan värdering redan 1896, men den uppsköts till 1899 och har nu blifvit uppgjord.

Men jemmerligt bedragna hafva rust- och rotehållarne blifvit i sina förhoppningar om att få en rättvis bestämmelse rörande värdena af prestationerna. Visserligen hafva de nämnder, som enligt lagen af 1892 skulle tillsättas, sammanträdt och afgifvit sina betänkanden, landsting hafva blifvit hörda och hafva fattat beslut i frågan, och landshöfdingarne hafva afgifvit sina yttranden. Och de värden, som dessa vederbörande bestämt, voro i allmänhet sådana, att de någorlunda motsvarade de kostnader, som rust- och rotehållarne hade för besvären. Men när ärendet kom till Kongl. Maj:t, blef det annorlunda. Kongl. Maj:t har helt godtyckligt nedsatt beloppen och gjort dem så låga, att det är alldeles omöjligt för rust- och rotehållarne att fullgöra de ålagda prestationerna för den ersättning, som Kongl. Maj:t bestämt. Kongl. Maj:t har icke alls tagit i betraktande de värden, som nämnderna och landstingen uppgjort, utan har i stället fattat ett helt och hållet fristående beslut angående dessa belopp.

Den uppfattning, som vid urtima riksdagen 1892 gjorde sig gällande i afseende å rust- och rotehållarnes garantier att få full ersättning för sina kostnader, har sålunda visat sig vara en fullkomlig villfarelse. En stor del af de svenska hemmansegarne hafva nu kommit i samma ställning som de danska hoveribönderna på 1700-talet, och det är ändå *nu* det nittonde århundradet. De hafva blifvit ålagda under djupaste fred att fullgöra leveranser till armén icke allenast af hö, halm, spanmål och hästar m. m. utan äfven af människor, och allt detta till ett pris, vid hvars uppgörande de icke ens hafva den ringaste medbestämmanderätt, utan hvilket helt och hållet godtyckligt beslutas. Kunna hemmansegarne icke fullgöra dessa prestationer, äro de underkastade böter eller fängelse och få i värsta fall gå från hus och hem, ty här tålas icke några vakanser som vid de värfvade regementena, till hvilka kronan till följd af allt för höga värfningspris ej kan värfva.

Det kan kanske anses vara förmätet att säga, att ersättningarna till rust- och rotehållarne äro för låga, men jag har goda grunder för detta påstående. Jag kan åberopa yttranden från mer än ett femtiotal efter Riksdagens bestämmelser tillsatta nämnder, från 24 landsting, som alla satt betydligt högre belopp än Kongl. Maj:t, och jag kan äfven åberopa mer än 20 landshöfdingeembeten, som uttalat sig för mycket högre belopp, än hvad Kongl. Maj:t bestämt.

Jag hemställer, om det är svenska staten värdigt att gå så till väga vid uttagandet af kontributioner för arméns behof af en stor del af dess enskilda medborgare. Jag tror knappast, att något sådant för närvarande existerar i något europeiskt land. Det är emellertid så de urtima löftena hafva blifvit uppfyllda mot en stor mängd af Sveriges hemmansegare, att de blifvit satta i en sådan ställning, som redan på 1700-talet ansågs vara en skam för de danska bönderna.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Herr grefve och talman, mine herrar! Då jag vid denna riksdagens arla tid tager till orda, är det för att inför Kongl. Maj:ts regering göra några erinringar om dess allmänna finanspolitik samt vördsamt anmäla mina och många andra riksdagsmäns i Andra Kammaren kommitenters bekymmer och oro öfver de allt häftigare stegrade budgeterna och detta på en tid, då jordbrukets aftagande rentabilitet i sammanhang med räntefotens höjning är ett faktum.

Väl vet jag, att i samhället uppstår nya kraf, som måste tillgodoses, och nya institutioner, som måste upprätthållas, och att budgeten därför i allmänhet har tendens att stiga, men i det föreliggande förslaget till statsreglering är utgiftstegringen vida större än som synes mig förenligt med en varsam ekonomisk politik och en sund utveckling. Jag kan icke tro, att det är sundt, att staten hopar en stor del af landets ringa kapitaltillgångar i statskassan för att sedan utsläppa dem till företag, som åtminstone till en början icke gifva inkomst. Jag tror mig dessutom veta, att en stor del af dessa kapital i statskassan utgår från riksgäldskontoret för att mot ränta placeras i utlandet. Jag befarar, att en sådan ekonomisk politik icke är fullt riktig eller sund. Den enskilda ekonomien företer på det industriella området så mycket brådstörtadt med en ofta öfveransträngd kredit, och huru svagt det står till med det svenska jordbruket vet för visso denna kammare och säkert också Kongl. Maj:ts regering.

Otvifvelaktigt kräfva dessa svaghetstillstånd särskilda åtgärder för att förstärka riksbanken, i synnerhet nu, då den inom kort skall ensam öfvertaga sedelutgifningsrätten och upprätta flera nya afdelningskontor, hvarigenom banken otvifvelaktigt får en stark påkänning. Och hvad jordbruket beträffar, så lemnar dess viktigaste kreditanstalt, hypoteksinrättningen, så mycket öfrigt att önska, att den ej kan tillräckligt stödja jordbruket under sådana konjunkturer, som vi för närvarande hafva, utan privatbankerna och riksbanken måste då upptaga äfven detta värf. Det hade därför varit synnerligen önskvärdt, om Kongl. Maj:ts regering känt sig manad att icke beräkna 2,000,000 kronor af riksbanksvinsten på inkomstsidan, utan i stället föreslagit hela denna vinst till riksbankens förstärkande; den behöfver nog ännu mycket mera, om den skall kunna motväga den guldsugning, som redan har inträdt.

Jag hade visserligen åtskilliga andra erinringar att göra i besparingshänseende, och särskildt är jag i ett hänseende förekommen af den siste ärade talaren. Jag vill därför öfvergå till den fråga, som är nästan i hvar mans mun, nemligen om dyrtidstilläggen. Utredningen om dessa dyrtidstillägg tyckes angifva en viss hastverksåtgärd, som icke är vanlig att se i en Kongl. Maj:ts proposition. Det synes mig, som om denna utredning hade karakteren af en subjektiv uppfattning, måhända på objektivitetens bekostnad. Att de på dyrtidstillägg ropande kunna vara betjenade med sådana och behöfva dem, betvivlar jag icke, ty det är nog möjligt och sannolikt,

men säkert är, att det behöfver äfven mest hela svenska folket, i synnerhet dess jordbrukare och alla, som sitta med ovissa inkomster.

Utom de betänkligheter herr statsrådet och chefen för finansdepartementet haft att anföra till statsrådsprotokollet om de oegentligheter vid fördelningen, som kunna tänkas uppstå vid 3,000-kronorsgränsen, synes det mig äfven, att den icke är fullt rättvis, enär stora och lika berättigade kategorier äro uteslutna.

Då det nu är så, att de tryckande tiderna kännas af alla tjenstemän, för att nu endast hålla oss till dessa, borde, enligt min uppfattning, rättvisan hafva bjudit, att man föreslagit, att alla löntagare mellan 3,000 kronor och, låt oss säga, 6 à 7,000 kronor skulle få ett fast belopp per man, i likhet med hvad Stockholms stad gifvit sina löntagare, hvilka i dyrtidstillägg få en viss procent på lönen intill visst belopp och derutöfver ett fast belopp, hvarigenom — synes det mig — rättvisans kraf blifva fullt tillgodosedda. Men det finnes dessutom en hel grupp af statens understödstagare under nionde hufvudtiteln, eller alla de pensionärer, som äro hänvisade att lefva endast på sina pensioner, hvilka äro alldeles uteslutna från dyrtidstillägg. Jag tror, att för en stor del af dessa är behöfvet hardt när gränsande till nöd.

Vore det meningen, att dyrtidstilläggen skulle afse att lindra nöd, borde en ingående individuel undersökning ha skett, så att understödet träffade, der det mest och verkliga behöfdes. Men dertill har förmodligen tiden varit för knapp, och jag kan icke derom uttala mig. Det är emellertid en vansklighets sak med alla en gång gifna dyrtidstillägg, ty de få en bestämd tendens att blifva permanenta. Jag vill i afseende derpå endast påpeka, att för 13 eller kanske 14 år sedan förelåg inom Riksdagen en motion om att vissa kategorier af embets- och tjenstemän skulle vidkännas ett billighetsafdrag, men förslaget föll, och äfven om vi skulle få nya billigare tider, tror jag, att en sådan motion aldrig skulle gå igenom.

Nu äro prisen på alla lefnadsförnödenheter delvis på ett konstladt sätt uppjagade, men som påbröd på detta har kommit, att äfven hyror, kläder och mycket annat stigit i pris. Kan icke detta beklagliga förhållande på ett tillfredsställande sätt afhjelpas med större sparsamhet af den enskilde, så synes mig den utvägen ligga öppen för att underlätta den enskildes sparsamhet att undanröjda de på konstladt sätt uppdrifna prisen å oundgängliga lifsmedel, så att han hjälptes med en nedsättning af de konsumtionsskatter, som han nu drabbas af. Då träffades åtminstone alla ekonomiskt svaga af en sådan åtgärd och icke endast de lägst aflönade embetsmännen, och rättvisans kraf blefve i alla händelser mera tillgodosedda.

Det talas äfven i statsverkspropositionen om att den unge tjenstemannen inträder på sin bana med iråkade studieskulder. Men dessa torde framdeles kunna i afsevärd mån förminskas, ifall universitetslärarne underlåte att gång efter annan höja sina examensfordringar. Jag vet nog, att de göra det för att hålla vetenskapen i nivå med

andra länders och för att hålla den svenska embetsmannakåren högt, och det är all ära värdt, men stundom sker det i afsigt att försvåra examina och hindra överbefolkning på embetsmannabanan, fastän detta ändå icke har lyckats. Derigenom uppstår eu längre studietid och lätt ökad skuldsättning och för några har äfven öfveransträngning inträdt. Denna afvikelse från ämnet har jag gjort för att påpeka, att här kunna förhållanden, öfver hvilka Riksdagen icke råder, spela in och i framtiden utöfva inverkan.

Ekonomiska svårigheter råda för närvarande hos allra största flertalet af svenska folket, och det kan icke undgå att i vida kretsar framkalla spörsmål, om icke deras oförskyllda trångmål äro lika eller mer behjertansvärda än deras, som föreslagits att komma i åtnjutande af dyrtidstillägg. Huruvida en gallring kommer att ske af statsutskottet beträffande dessa dyrtidstillägg vet jag icke, men hvad jag vet är, att om allt beviljas, så skulle det uppstå oro och missnöje i vida kretsar, och jag befarar till och med, att Kongl. Maj:ts regering komme att framstå inför folket såsom icke fullt rättvis gent emot dem, som nu känna sig tryckta af ekonomiska bekymmer.

Deremot tillåter jag mig att i rättvisans intresse till statsutskottets välvilliga uppmärksamhet särskildt anbefalla elementarlärarnes löneförbättring samt — om den, såsom antagligt är, kommer före — lönetillskott åt det lägre presterskapet. Här synes det mig vara fara i dröjsmål, ty dessa bärare af en stor del af vår kultur ha hittills varit underkastade allt för låga löner, medan öfriga embets- och tjänstemän fått sina reglerade. De förra ha deremot alltid varit i en betryckt ställning, och icke kunna de rå för att läroverksreformen, hvilken med lönefrågan varit omaka sammankopplad, icke blifvit af Riksdag och Kongl. Maj:ts regering löst. I närvarande stund är det många af det lägre presterskapet, hvilkas årliga lön vida understiger en kroppsarbeters, hvars yrke icke kräft några förstudier. Hårtill kommer, att dessa båda viktiga grupper af tjänstemän hafva 10 à 15 års förstudier, innan de bli kompetenta för sina platser.

Herr Eriksson i Bäck: Herr talman, mine herrar! Vid genomseendet af Kongl. Maj:ts proposition n:o 1 till detta års Riksdag har jag funnit, att Kongl. Majt för år 1901 äskat ett anslagsbelopp af 1,670,000 kronor till fullbordande af Krylbo—Örebro jernväg, men då redan förut är utlemnadt hvad Riksdagen beviljat till denna bana — hvilket också är hvad Kongl. Majt begärt — så kan man ju helt naturligt finna det litet underligt, att icke anslaget räckt till. Detta kan väl till stor del förklaras, men icke till fullo. Det beror nog i väsentlig mån på den ökning i arbets- och materialprisen, som uppstått, sedan Kongl. Maj:ts förslag uppgjordes. Men att, då proposition till förra årets Riksdag framlades om inköp af bandelen Örebro—Frövi, ej några nya kostnadsberäkningar uppgjordes, så att beräkningarne kunnat gå bättre ihop, det må väl ändå kunna anses som ett fel.

Nu har Kongl. Maj:t, som nämndt, begärt 1,670,000 kronor i ytterligare anslag till fullbordandet af denna bana och dessutom 117,000 kronor till vaxel och säkerhetsanordningar vid Krylbo station. Det är naturligtvis en oafvislig pligt för Riksdagen att bevilja detta belopp, ty banan måste ju göras färdig — derom kan icke blifva mer än ett tal.

Men jag anser dock, att Kongl. Maj:t bort begära ytterligare några tiotusental till denna banas fullbordande. Oaktadt vi nu äro uppe i en budget på 150 millioner i rundt tal, har Kongl. Maj:t likväl icke funnit tillräckliga medel för denna banas fullbordande på ett för den allmänna säkerheten fullt betryggande sätt. Kongl. Maj:t har nemligen på jernvägsstyrelsens förslag funnit sig föranlåten böra ur *sparsamhetshänsyn* inskränka *antalet* banvakter. I det ursprungliga förslaget är antalet banvakter upptaget till 4 per 10 km, men nu förklarar Kongl. Maj:t på jernvägsstyrelsens förslag, att det har befunnits möjligt med hänsyn till tågens anordnande under de närmaste åren att tills vidare begränsa antalet till 3 stycken för hvarje nymil.

Jag är för min del af alldeles motsatt uppfattning. Jag anser, att man icke kan minska antalet banvakter med $\frac{1}{4}$ på en *ny* bana. Förhållandet är nemligen, att en ny bana kräfver mera tillsyn än en, som några år varit begagnad. Den nya banvallen är utsatt för sättningar och rubbningar och kräfver en noggrannare och mera tidsödande tillsyn än en äldre bauvall, som redan har satt sig och blifvit fullkomligt fast. På denna grund anser jag det högst beklagligt ur den allmänna säkerhetens synpunkt, att Kongl. Maj:t funnit sig böra inskränka antalet banvakter, i synnerhet under de närmaste åren.

Huru denna inskränkning lämpligen skulle försiggå, har jag för öfrigt svårt att förstå. Då meningen från början var att anordna 4 banvakter per nymil med bostäder för dessa, så skulle ju, om det i stället blir endast tre per nymil, dessa antingen få sitt bevakningsområde på ett olämpligt afstånd från sina bostäder, eller också, om bostäderna skulle nu genast fördelas med lika afstånd från hvarandra, skulle det blifva nödvändigt, när sedermera ytterligare en banvaktsstuga på nymilen skulle uppföras, att flytta de tre förutvarande för att gifva plats för den fjerde.

Jag för min del kan icke annat finna, än att, då Riksdagen varit så frikostig att bevilja den dyrare sträckningen af denna bana, och då åt arbetspersonalen under banans byggande så frikostiga aflöningar utbetalats, att arbetarne tjenat i medeltal minst 5 kronor per dag utan att dock behöfva anstränga sig särdeles mycket eller ha lång arbetstid, så är det min bestämda mening, att, om något bättre tillsyn och sparsamhet förut hade iakttagits, det nog skulle hafva funnits penningar tillräckligt för att bygga den fjerde banvaktsstugan per nymil, och jag hoppas, att Kongl. Maj:t måtte finna skäligt att ändock tillsätta den fjerde banvakten eller det fulla antalet, som från början var beräknadt.

Under fjerde hufvudtiteln har jag funnit, att Kongl. Maj:t åskar ett anslag af 201,000 kronor till ändrad mötesplats för Vestmanlands regemente. Denna mötesplats skulle nemligen flyttas från Salbohed, der den nu är belägen, till närheten af Vesterås stad.

Då den föreslagna nya mötesplatsen är i flera hänseenden olämplig, bland annat därför, att den under år 1898 till stor del stod under vatten, så är det med stor förvåning, som jag sett, att chefen för landtförsvarsdepartementet tillstyrkt en sådan flyttning eller ombyte af mötesplats.

Men äfven andra omständigheter äro förknippade med detta förslag. Ehuru budgeten — såsom jag nyss nämnde — redan är uppe vid 150 millioner kronor och företett en så oerhörd stegring år ifrån år, och oakadt en så betydande del af densamma åtgår till fjerde hufvudtiteln, så har Kongl. Maj:t likväl icke funnit medel tillräckliga för att bestrida kostnaderna för den ifrågasatta flyttningen utan att tillgripa medel ur Vestmanlands regementes knektelegomedelskassa, som är tillkommen för helt andra ändamål.

Denna kassa är tillkommen genom en donation — såsom det heter — af konung Karl XI, och i det kongl. brefvet af den 3 juli 1684 heter det uttryckligen, att Kongl. Maj:t donerar en tunna spanmål till hvarje rota på Vestmanlands regemente till deras knektars understöd. Sedermera träffades mellan rotehållarne öfverenskommelse om, att, efter det att dessa medel blifvit på Kongl. Maj:ts befallning inlevererade till häradskistorna, skulle de användas till s. k. knektelega, hvilket Kongl. Maj:t i »konfirmation» den 20 november 1685 »har skäligen funnit och beviljat».

Nu säger herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet till statsrådsprotokollet: »Den 'afhandling' om knektelegomedlens inleverering i häradskistan, hvilken i förordningarne omförmäles, grundade sig naturligtvis icke å något från allmogens sida lemnadt medgifvande, utan innefattade ett på ömsesidig öfverenskommelse mellan kronan och allmogen bestämdt vilkor för ifrågasvarande donations åtnjutande.» För mig är det ofattligt, huru chefen för landtförsvarsdepartementet kunnat gifva en sådan tolkning åt dessa kongl. bref och afhandlingar. Då donationen är gifven den 3 juli 1684 och öfverenskommelsen om knektelegan är träffad först den 20 november 1685, således inemot halft annat år senare, så förefaller det mig underligt, att herr chefen för landtförsvarsdepartementet kunnat till statsrådsprotokollet säga, att det var ett vilkor för donationens åtnjutande. I brefvet af den 3 juli 1684 finnes intet vilkor gifvet för donationens åtnjutande, och man kan väl icke halft annat år efter donationens gifvande fästa något vilkor vid dess åtnjutande. I förordningen af den 20 november 1685 heter det i § 3: »Och på det knektelegandet icke måtte falla en eller annan rota allt för svårt, så hafver man, att så mycket mera lätta, styrka och befrämja verket, för skäligen funnit och beviljat, att när knekten af roten och sedan af hela socknen tingad och anskaffad är, då undfår

roten af de i häradskistan insamlade knektemedel till ett hundrade daler kopparmynt» o. s. v. Här gifva ordalagen uttryckligen vid handen, att det är rotehållarne, som öfverenskommit, att de skulle använda denna donation till lega och fördenskull samla medlen till en kassa, så att de vid behof kunde af dem undfå s. k. knektelega, och Kongl. Maj:t har fastställt det. Detta gifva ordalagen i denna paragraf tydligt vid handen, då det heter, att Kongl. Maj:t »har för skäligt funnit och beviljat». Det är sålunda icke något påbud af Kongl. Maj:t, att denna donation skulle användas till knektelega, utan det är en öfverenskommelse mellan rotehållarne, som sedan blifvit fastställd af Kongl. Maj:t.

När nu så är, så är det väl också tydligt, att, fastän det under tidernas lopp uppstått betydande öfverskott å dessa medel, de dock äro rotarnes sparade egendom, som staten ej kan göra sig till godo utan rotehållarnes medgifvande.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har grundat sitt påstående om, att rotarne ej skulle hafva eganderätt till denna kassa, dels på den falska slutledning, jag nyss nämnde, att denna öfverenskommelse om knektelegan skulle hafva utgjort ett vilkor för donationens åtnjutande, och dels derpå, att 115 rotar af detta regemente äro vakanssatta och enligt hans mening ej skulle komma att för framtiden rekrytera samt af sådan anledning ej skulle vidare vara berättigade till delaktighet i kassan. Men det ligger ju icke heller utom möjlighetens gräns, att dessa rotar kunna ännu en gång blifva ålagda att rekrytera; och då finnes för dem icke något kapital att lemna afkastning till legohjelp. Emellertid är det ej egentligen derom frågan rör sig, utan om hvem som har eganderätt till kassan; och med hvad jag nu anført, tror jag mig hafva tydligt visat, att rotehållarne äro rätte egare till densamma. I fråga om dess användning finnas också kongl. bref och påbud, som tydligt gifva vid handen, att den ej får användas till annat än dess ursprungliga ändamål; och således kan den väl ej heller anlitas till bestridande af en del af kostnaderna för flyttning af en mötesplats — något, som väl ej under några förhållanden kan anses åligga rotehållarne.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet upp-lyser, att det är efter samråd med statsrådet och chefen för finansdepartementet, han tillstyrker ifrågavarande åtgärd. Det synes mig varit angelägnare att samråda med statsrådet och chefen för justitie-departementet om rättmätigheten af att taga dessa 128,000 kr. ur ofvannämnda kassa.

Herr talman! Jag anhåller, att detta mitt yttrande måtte få ålfölja Kongl. Maj:ts proposition n:o 1 till statsutskottet.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet von Krusenstjerna: Den siste ärade talaren å örebro-länsbänken anmärkte, att i fråga om Krylbo—Örebro- eller Örebro—Frövi-banan det uppgjorda

kostnadsförslaget måst betydligt öfverskridas, i ty att regeringen nu begärt ett ytterligare anslag till denna banas fullbordande. Han erkände emellertid sjelf, att anledningen härtill vore att söka i en omständighet, hvaröfver regeringen omöjligan kunnat vara herre, nemligen i den högst betydliga stegring i pris såväl å materiel som å sjelfva arbetskostnaden, som inträdt från år 1896, då kostnadsberäkningarne för denna bana uppgjordes, och till föregående samt innevarande år, då banan skall byggas färdig. Det är alldeles omöjligt, att staten skulle i detta fall hafva varit lyckligare än de enskilde, som under dessa år haft att syssla med jernvägsbyggnader och likaså funnit sina förut uppgjorda beräkningar ej hålla streck på grund af omständigheter, som, enligt hvad nämnts, ej kunnat förutses, då beräkningarne uppgjordes. Hvem kunde t. ex. förutse en sådan stegring i rälspris? Vi räknade år 1896 med ett pris, ej uppgående ens till 5 pund — omkring 84 kronor, vill jag minnas — men för en del af rälsen till denna bana ha vi fått betala 112 kronor. Skulle nu erfordras ytterligare räls, så vet säkerligen den ärade talaren lika väl som jag, att priset nu är uppe i 130 kronor. Hvem kunde då förutse den nu inträdda stegringen i kostnad för sliprar eller den betydliga ökningen i sjelfva arbetslönerna? Det är just detta, som i den kongl. propositionen frambållits. Exempelvis har kostnaden för byggande af kulvertar och trummor stigit från 71 kronor 90 öre till 124 kronor 73 öre pr meter. Jag vill nu icke här trötta kammaren med flera siffror, men jernvägsstyrelsen har uppgjort en tablå, som visar, hurusom för nästan alla i 1896 års kostnadsförslag ingående poster enhetspriset högst betydligt ökats; och här af förklaras den ökning i kostnader, som uppstått, en ökning, som uppgår till omkring 25 %. Och jag tror icke, att de enskilde, som under denna tid sysslat med jernvägsbyggnader, funnit ökningen i kostnader för dessa gå till lägre procent-belopp.

I ett fall klandrade talaren, att en nedsättning vidtagits i kostnaderna, nemligen i fråga om banvaktstugorna. Jag tror mig emellertid kunna lugna talaren med, att denna nedsättning ej räcker länge, utan att kostnaden här vid lag snart kommer upp till det beräknade beloppet. Anledningen till nedsättningen är den, att jernvägsstyrelsen ansett, att under de närmaste åren — den säger uttryckligen »tills vidare» — innan trafiken nått den intensitet, som den får på en någon tid trafikerad bana, banvaktstugornas antal kan något minskas.

Slutligen anmärkte den ärade talaren, om jag hörde rätt, att misshushållning egt rum i det afseendet, att jernvägsstyrelsen eller byggnadschefen vid banan betalat arbetarne för högt. Ja, det är alldeles tydligt, att jernvägsstyrelsen ej skulle hafva högre önskat, än att dessa arbetskostnader kunnat hållas lägre; men detta är en sak, som jag ej tror ligga i jernvägsstyrelsens hand att reglera — arbetsprisen bestämmas nog vid denna bana som öfver allt annorstädes af förhållandet mellan tillgång och efterfrågan. Man vet ju, att särskildt vid denna bana man under byggandet af dess norra del hade att

kämpa med konkurrensen från en enskild bana, som samtidigt byggdes; och vid den slitning om arbetarne, som då inträdde, hade arbetarne naturligtvis böjelse för att gå dit, der de fingo bäst betaldt. Håri torde man ha att söka förnämsta anledningen till att arbetsprisen vid denna bana blifvit så höga.

Herr Eriksson i Bäck: Min anmärkning derom, att kostnadsberäkningarne visat sig icke hålla streck, afsåg egentligen att framhålla, att Kongl. Maj:t ju borde vara i tillfälle att verkställa mera tillförlitliga beräkningar. De uppgifter, som lemnades i förra årets proposition, grundade sig på beräkningar, verkställda år 1896, och dessa baserades åter på de pris, som gäلت ett år tidigare. Ja, detta må vara; men då proposition framlades för förra årets Riksdag, var det väl icke obekant, att, på sätt nämndes, en väsentlig prisstegring inträdt och att denna stegring fortgick; och för min del anser jag, att man då bort kunna uppgöra nya, mera tillförlitliga beräkningar.

Det är således mot framläggandet på detta sätt för Riksdagen af otillförlitliga beräkningar, som jag velat rigta en anmärkning.

Jag anser det vara af synnerlig vigt, att man skall kunna hysa förtroende och tillit till Kongl. Maj:ts beräkningar — att man ej skall behöfva hysa misstro till dem eller kunna framvisa alldeles tydliga exempel på, att de ej uppgjorts vid den tidpunkt, då de framlagts, och derfor ej kunna hålla streck.

Herr Sjö: Jag begärde ordet hufvudsakligast med anledning af hvad en ärad talare på hallandsbänken yttrade om, att det skulle vara förknippadt med en viss fara, om ej en viss tjenstemannaklass finge den löneförbättring, den behöfde. Vi hörde också, hvilken tjenstemannaklass han afsåg, och jag behöfver sålunda ej nämna det. Kongl. Maj:t har nu, som vi se, uti den proposition, som nu skall remitteras till vederbörligt utskott, begärt löneförhöjning, eller s. k. dyrtidstillägg till de lägst aflönade tjenstemännen i vårt land med i det närmaste 5,000,000 kronor. Men huru dessa tjenstemän ha gjort sina beräkningar för dyrtidstillägg i den petition, som de ingifvit till Kongl. Maj:t — eller i sina petitioner, ty det är ju flera — kan jag icke förstå, hur jag än sökt utforska saken. Jag har nemligen derfor skaffat mig markegångstaxor från samtliga rikets län för *dels* det år, då dyrtidstillägg tidigare ifrågasattes och beviljades tjenstemännen, nemligen år 1874, och *dels* år 1899, hvars markegångstaxor fortfarande gälla.

Jag skall, för att icke trötta herrarne, uppgifva markegångsprisen endast för Stockholms län, hvarvid jag jemväl tagit i betraktande, att de flesta embetsmän äro stationerade här i staden. Jag har också tagit med allenast prisen å de allra väsentligaste födoämnen, som användas, enär jag ansett behöfligt att angifva alla, som finnas upptagna i markegångstaxan. Jag har derved funnit, att

enligt 1873 års markegångstaxa utgjorde priset å en kbf hvete 4 kronor 41 öre, enligt 1899 års eller ännu gällande markegångstaxa utgör det deremot 2 kronor 90 öre; likaså å en kbf råg 1873 2 kronor 67 öre, nu 2 kronor 46 öre; en kbf korn 1873 2 kronor 61 öre, nu 2 kronor 5 öre; en centner fläsk 1873 35 kronor, nu 34 kronor 5 öre; en centner torrt kött 1873 33 kronor, nu 29 kronor 80 öre; ett st. oxe 1873 170 kronor, nu 150 kronor; ett st. ko 1873 90 kronor, nu 80 kronor.

Tager man så i betraktande, att socker, kaffe och mjölk nu äro betydligt billigare, än hvad de då voro, tror jag, att herrarne ha en fast grund att stödja sig på, om vi taga för gifvet — såsom jag åtminstone gör — att vi nu icke hafva några dyrare tider, än då Riksdagen förra gången beslöt dyrtidstillägg, eller 1874.

Gifvet är emellertid, att Kongl. Maj:t, som är en fred- och vänsäll monark, vill alla sina undersåtar väl och — jag må säga — i främsta rummet vill, att våra trogna embets- och tjänstemän skola känna sig lyckliga och nöjda icke blott med sin aflöning, utan äfven med sina befattningar. Det är icke underligt, att Kongl. Maj:t efter de många ingifna petitionerna och ansökningarne framlagt sitt förslag. Jag klandrar ingalunda honom eller hans regering för detta, men vi måste räkna äfven med en annan faktor, nemligen Riksdagen och svenska folket.

Jag tycker verkligen, att våra embets- och tjänstemän borde vara lyckliga öfver att veta, att de få ut sina löner ordentligt och väl, i behörig tid och ordning, så att det icke går dem på samma sätt, som jag i dagarne sett, att det gått till i Spanien.

Jag har just förliden gårdag sett uppgifvas i en tidning, att handelskamrarna i Spanien sammanträdt och vägrat skatteinbetalning till statsverket. Jag har i en annan tidning läst, att tjänstemännen der icke få ut sina löner; såsom exempel derpå anfördes, att en lärare och hans hustru, också lärarinna, ingått till guvernören med en ansökan att få gå omkring på gator och offentliga platser för att tigga till sitt lifsupphålle, och liknande ansökningar, heter det, lära för öfrigt höra till ordningen för dagen i det helt och hållet utblottade landet.

Jag tror för min del, att det vore bäst och lyckligast för embets- och tjänstemännen och litet hvar att icke ställa sina anspråk för högt, utan vara moderata i alla förhållanden och i alla fordringar. Det, tror jag, skall leda till de bästa resultaten. Hade vederbörande gjort detta i Spanien, lærer nog ej tillståndet der varit så sorgligt, som det nu är.

Det är icke längesedan jag hörde en högt uppsatt embetsman — för öfrigt ledamot af Första Kammaren — yttra icke allenast i min, utan i flere andras närvaro, att Sverige är det land, som aflönar sina embets- och tjänstemän bäst af alla länder. Om denna uppgift är riktig, vet jag icke, ty jag har icke varit i tillfälle att kontrollera den mera än beträffande några få fall, men i afseende på dem

funnit, att min sagesman hade rätt. Jag tror därför, att vi böra betänka oss mer än en gång, innan vi slå in på en väg, som leder in på det sluttande planet.

Herrarne se litet hvar — och de talare, som yttrat sig i denna debatt, hafva ock uttalat sina farhågor deröfver — hvilka stora utgifter, som regeringen vill pålägga oss för kommande finansår.

Vid den tid jag kom hit som riksdagsman, uppgick budgeten till ungefär hälften af den summa, hvartill den nu stigit; den har således på ganska kort tid fördubblats. Jag vet visserligen, att fordringarne och behofven i någon mån stigit, men jag tror knappast, att det skett i samma proportion som budgetens tillväxt. Detta om detta.

Hvad angår vårt jernvägsbyggande, så, enär denna fråga kommit på tal, kan jag icke underlåta att vidröra densamma.

Herrarne se i den kongl. propositionen, att regeringen begärt för fortsättande af jernvägen Gellivara-riksgränsen 10,100,000 kronor, för Krylbo—Örebro-jernvägen 1,787,000 kronor samt för Bohuslänsbanan 2,000,000 kronor eller sammanlagdt i det närmaste 14,000,000 kronor. Detta skall man nu låna penningar till, heter det. För min del anser jag, att det varit lyckligast, om man icke gått på så fort med jernvägsbyggandet, som man nu gjort, hvilket icke ledt till så lyckligt resultat, som önskvärdt varit. Man har forcerat arbetet och börjat på med alltför många jernvägar samt startat alla dessa företag nästan på en gång alltför hastigt. Derigenom har man dragit arbetare bort från jordbruk och andra näringar så till den yttersta grad, att dessa i icke ringa mån blifvit lidande derpå.

Jag vill icke närmare angifva alla de svårigheter, som derigenom uppstått för oss. Herrarne veta nog litet hvar, hvilken verkan detta haft för landet. Jag tror för den skull, att det vore lyckligast och bäst, om vi ginge mera lugnt och varsamt till väga med jernvägsbyggandet och icke hastade alltför mycket dermed.

Af personer, som hafva sammanträffat med både manskap och befäl, anställda vid statens jernvägsbyggnader under förlidet år, har jag hört sådana historier berättas om ställningar, kontroll och arbets sätt vid dem, det ena med det andra, att, om jag skulle återgifva dem här, hvilket jag icke vill göra, jag tror herrarne litet hvar skulle baxna. Hvad den föregående talaren på örebrobanken yttrade var därför sannerligen icke för mycket sagdt, nemligen att vi måhända borde gå varsammare och försigtigare till väga i denna sak.

En orsak till missförhållandena vill jag dock påpeka, och det är, att antingen måtte det icke vara tillräckligt med befäl vid våra jernvägsbyggnader eller också måtte detta befäl icke sköta sina åligganden såsom sig bör — ettdera måste det vara.

Jag vill icke närmare inlåta mig på denna sak, ehuru väl jag skulle kunna göra det. Men när man yttrat sig om båda dessa frågor, som nu kommit på tal, så har jag, till den kraft och verkan det hafva kan, velat säga mitt ord.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, beslöt kammaren öfverlemna den ifrågavarande kongl. propositionen tillika med de i anledning af densamma nu afgifna yttranden till behandling af statsutskottet.

§ 4.

Efter föredragning vidare af de i senaste sammanträdet bordlagda motioner, hänvisades:

- herr *J. G. Haxéns* motion, n:o 11, till tillfälligt utskott;
 herrar *C. Johanssons* i Aflösa och *W. Bengtssons* i Häradsköp
 motion, n:o 12, till tillfälligt utskott;
 herr *O. W. Redelius'* motion, n:o 13, till lagutskottet;
 herr *Ollas A. Ericssons* i Ofvanmyra motion, n:o 14, till lagutskottet;
 herr *David Bergströms* i Stockholm motion, n:o 15, till tillfälligt utskott;
 herr *J. Byströms* motion, n:o 16, till bevillningsutskottet; samt
 herr *M. Anderssons* i Löfhult motion, n:o 17, till lagutskottet.

§ 5.

- Följande nya motioner afgåfvos, nemligen af:
 herr *N. Nilsson* i Skärhus, n:o 18, angående det till folkskolelärare och folkskolelärarinnor utgående kofoder;
 herr *N. Åkesson*, n:o 19, om ökadt anslag för inköp af remonter till arméns behof;
 herr *J. Hjelmérus*, n:o 20, om ändring i § 60 af lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet;
 herr *S. Nordström* i Höglunda, n:o 21, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om låns beviljande ur odlingslånefonden m. m.;
 herrar *O. Anderson* i Hasselbol och *A. H. Göthberg*, n:o 22, angående upphörande af hvitbetssockertillverkningsafgiften m. m.;
 herr *O. Persson* i Killebäckstorp, n:o 23, angående användande af riksbankens årsvinst; samt
 herr *M. Dahn*, n:o 24, angående ändring af 43 § i reglementet för riksgäldskontoret; och
 n:o 25, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående upphörande af inteckningsförynelse.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 6.

- Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:
herr <i>C. A. Trolle</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 27 dennes.
friherre <i>F. C. K. Barnekow</i>	» 10 » » » 25 »
herr <i>O. Persson</i> i Killebäckstorp	» 4 » » » 25 »
och herr <i>C. A. J. Fagerlund</i>	» 8 » » » 27 »

§ 7.

Till bordläggning anmäldes justitieombudsmannens embetsberättelse och tryckfrihetskometerades berättelse.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 1,17 e. m.

In fidem

E. Nathorst-Böös.
